

UOT:930.85.

**AZƏRBAYCANIN ŞİMAL - ŞƏRQ REGIONUNDA YERLƏŞƏN VI ƏSR QALASI-
“ÇİRAQQALA” ABİDƏSİ İSTEHKAM OLUNMASINI TƏSTİQLƏYƏN FAKTLAR****Muxtarov Fərrux Tofiq oğlu****“Çıraqqala-Şabran” Dövlət Tarix mədəniyyət Qoruğunun elmi işçisi****Muxtarovferrux68@gmail.com**

Xülasə: Respublikamız tərəfindən maddi mədəni abidlərə ayrılan diqqət və qayğı qədim tarixi abidələrimiz ətraflı şəkildə tətqiqinə şərait yaratmışdır. Belə abidələrdən biri də Şabran rayonunda yerləşən Çıraqqala abidəsidir. Bu abidə qədim ipək yolunun üzərində tikilmiş qala sayılır. Aparılan araşdırmalar bu və ya digər bu tipli abidələrin orta əsr memarlıq üslubuna uyğun olaraq müdafiə, istehkam, nəzarət məntəqələri formasında tikildiyi ehtimalını təstiqləyir. Məqalədə Şabran rayonunda yerləşən beynəlxalq əhəmiyyətli Çıraqqala abidəsinin tikilmə tarixi, forma və quruluşları yerləşdiyi yer və ətrafında yerləşən qaravulxana, anbar və bu kimi müdafiəyə yararlı tikililərin mövcudluğu qalanın müdafiə-istehkam qalası olması fikirlərini təstiqləyir.

Açar sözlər: orta əsrlər, Sasani imperiyası, abidə, müdafiə qalası, istehkam, Çıraqqala abidəsi

Keywords: Middle Ages, Sassanid Empire, Monument, Defense Fortress, Fortification, Chiraggala Monument

Ключевые слова: Средневековье, Империя Сасанидов, Памятник, Оборонительная крепость, Фортификация, Памятник Чираггала.

Giriş

Azərbaycanın Şimal-Şərq bölgəsində “Çıraqqala” kimi tanınan VI əsrə aid qala abidəsinin istehkamı rayonun zəngin tarixi və memarlıq irsinin sübutudur. Bu qədim abidənin qorunub saxlanması və bərpası, onun mədəni əhəmiyyətinin gələcək nəsillər üçün saxlanması üçün son vaxtlar səylər göstərilmişdir. Çıraqqala Azərbaycanın keçmişinə açılan pəncərə rolunu oynayır və onun ilkin istehkamlarının strateji əhəmiyyətinə və sənətkarlığına nəzər salır. Çıraqqala bölgənin tarixində mühüm rol oynamışdır. Bir istehkam olaraq, əsrlər boyu strateji əhəmiyyət kəsb etmiş, xarici təhlükələrə qarşı müdafiə qalası kimi xidmət etmişdir. Onun hündür relyefdə strateji yerləşməsi ətrafdakı mənzərənin gözəl mənzərələrini təqdim edir və onu regionun mühafizəsi üçün ideal yerə çevirir. Çıraqqalanın tarixi və mədəni əhəmiyyətini dərk edərək, bu qiymətli irsin qorunması və bərpası üçün davamlı olaraq qorunma təşəbbüsləri həyata keçirilir.

Orta əsrlər dövründə müdafiə qalaları müxtəlif strateji, hərbi və ictimai səbəblərə görə tikilmişdir. Əsas olaraq niyə bu dövrdə müdafiə qallarının tikilməsinə zərurət var idi? Sualəna cavab axtararkən ilk olaraq Sasani imperiyasının VI əsr tarixi mənzərəsinə nəzər yetirməkdə fayda var. VI əsr tarixinə nəzər salsaq görürük ki, imperiya mürəkkəb və çətin geosiyasi mənzərə ilə üz-üzə idi. Vaxtilə qüdrətli və firavan bir qurum olan imperiya onun son tənəzzülünə və süqutuna səbəb olacaq bir sıra daxili və xarici təzyiqlər yaşayırdı. VI əsrdə Sasani dövləti ilə Bizans İmperiyası arasında gərgin qarşıdurmalarla yaşayaraq Bizans-Sasani müharibələri kimi tanınan bu müharibələr resursları tükəndirdi və hər iki imperiyanı zəiflətdi. Bundan başqa Sasani İmperiyasının dini Zərdüştilik idi, lakin burada xristianlar və yəhudilər də daxil olmaqla müxtəlif dini və mədəni qruplar yaşayırdı. Dini gərginliklər vaxtaşırı

alovlanırdı və hökmdarların bu azlıq qruplarına qarşı siyasəti fərqli ola bilərdi ki, bu da bəzi ərazilərdə iğtişaşlara səbəb olurdu. İmperiyanın şimal və şərq sərhədləri Hunlar və Göktürklər kimi köçəri və yarımköçəri qrupların hücumları imperiya sərhədləri üçün təhlükə yaradırdı. Yuxarıda sadalanan bu səbəblər Sasani imperiyanın ucqarlarını qorumaq üçün müdafiə-istehkam tipli qalalarının inşasını zəruri edən kifayət qədər əsaslı səbəblər idi.

Şabran rayonunun təqribən 20-25 kilometrliyində, Çanaqqaya adlanan sıldırım qayanın zirvəsində yerləşən Çıraqala abidəsidərkən orta əsrlər dövrünün müdafiə qalalarındandır. Alimlərin dediyinə görə, Çıraqala əsasən istehkam qarovulxana məqsədi ilə Sasani hökmdarları tərəfindən VI əsrlərdə tikilmişdir. Böyük İpək Yolunun qorunması məqsədini daşıyan, uzunluğuna görə yalnız Böyük Çin səddindən geri qalan Gilgilçay müdafiə divarlarının ən yüksək nöqtəsi olan “Çıraqala” tarixi qoruğu Azərbaycanın ən qədim abidələrindəndir. Təməli III-IV, bəzi mənbələrə görə isə VI əsrdə qoyulmuş, dəniz səviyyəsindən 1232 m yüksəklikdə yerləşən Çıraqala mərkəzi daxil olmaqla 17 bürcdən ibarət düzbucaqlı formasında olub. İndi həmin bürclərin ancaq dördü salamat qalıb.

Bura həm də qala rolunu oynamış və təqribən Xəzər dənizindən Baba dağın ətəklərinə qədər uzanan səddin üç böyük qalasından biri imiş. Uzunluğu 120 km olan səddin divarlarının qalınlığı bəzi yerlərdə 8 metrə çatır. Babadağına qədər sədd divarlarının hündürlüyü 5-7, bəzi halda 7-11 metr, eni isə 30-35 metrə qədərdir. (14)

Bu qalalar orta əsr landşaftında həlledici rol oynadılar və əraziləri qorumaq, ticarət yollarına nəzarət etmək və hakimiyyəti saxlamaq üçün vacib strukturlar idi. Müdafiə qalalarının qurulmasının əsas səbəblərindən bəziləri bunlardır:

Müdafiə: Qalaların əsas məqsədlərindən biri münafişə zamanı hakim elita, əsgərlər və yerli əhali üçün təhlükəsiz və müdafiə oluna bilən yer təmin etmək idi. Qalalar tez-tez strateji cəhətdən əlverişli mövqelərdə, məsələn, təpələrdə və ya təbii maneələrin yaxınlığında yerləşirdi, bu da düşmənin irəliləyişinə mane olmaq üçün bir fürsət təmin etdi. Yaxşı möhkəmləndirilmiş qalaların olması potensial işğalçıların qarşısını ala bilərdi, çünki yaxşı müdafiə olunan qalaya hücum etmək çətin və riskli bir iş idi. Üfüqdə bir qala görmək düşmənləri hücum etməkdən çəkindirə bilər və fəthi daha çətinləşdirə bilər.

Əraziyə nəzarət: Qalalar əraziləri qeyd etmək və nəzarət etmək üçün tikilmişdir. Onlar ticarət yolları, səyahət və rabitə üzərində nəzarəti həyata keçirmək üçün sərhədlər boyunca və ya yol ayrıcılarında əsas nöqtələrdə tikilmişdir. Qalalar hakimiyyət simvolu kimi xidmət edirdi və yerli ağanın və ya hökmdarın hakimiyyətini həyata keçirmək üçün istifadə olunurdu. Qalalar kənd təsərrüfatı torpaqları, su mənbələri və mədən sahələri kimi qiymətli ehtiyatların yaxınlığında tikilmişdir. Onlar bu resursları oğurluqdan, basqınçılardan və rəqib qruplaşmalardan qoruya bilərdilər.

Hərbi əməliyyatlar: Qalalar hərbi əməliyyatlar üçün baza rolunu oynaya bilər, bu da qüvvələrə reydlər keçirməyə, qoşun toplamaq və təhdidlərə daha effektiv cavab verməyə imkan verir. Onlar həmçinin iğtişaşlar zamanı əsgərlər və mülki şəxslər üçün təhlükəsiz sığınacaqlar təmin edə bilər. Bir qalaya sahib olmaq və orada yaşamaq ictimai nüfuz və nüfuz nümayiş etdirdi. Lordlar və zadəganlar tez-tez həm müdafiə strukturları, həm də dəbdəbəli yaşayış yeri kimi qalalar tikirdilər.

Qalaların qurulma səbəblərinə nəzər salaraq ümumi fikirə gələ bilərik ki, müdafiə qalaları orta əsr cəmiyyətlərinin hərbi, siyasi, iqtisadi və sosial ehtiyaclarını qarşılayan çoxfunksiyalı strukturlar idi. Onlar Orta əsrlərin mənzərələrinin və güc dinamikasının formalaşmasında mühüm rol oynadılar.

Sadalanan səbəblərə nəzər yetirsək görürük ki, Çıraqqala yüksək dağ zirvəsində salınmış, ətafi sildirim qaya ilə əhatələnmiş bir mövqeydə yerləşir. Qalanın tikilməsində istifadə olunan material gil, yumurta və qaya daşlarıdır. Bu mövqey qalannın müdafiə məqsədi ilə tikildiyini sübut edir. Qalanın baş bürcündən və digər salamat qalan 4 bürcündən ərazini müşahidə etsən bütün əran ərazi xəzər sahili boyaboy açıq görlə görünməkdədir. Qalanın Gilgilçay səddi üzərində yerləşməsi hımin sdd ilə daşınan məhslun qorunması təmin edən istehkam qurğusu rolunu oynadığı görünməkdədir. Son bərpa və konservasiya işləri zamanı qala ətrafında tapılan keçid və sığınacaqlar, gözətçi məntəqələrinin olması, buzxana-anbar hissənin olması, həbsxana-zindanın olması Çıraqqalanın hərbi məqsədlər üçün istifadə olunması ehtimalını göstərir.

Çıraqqalanın baş bürcü çox maraqlı quruluşa malikdir. Bir tərəfdən yarım dairə, o biri tərəfdən kvadrat-düzbucaqlı şəkildə hörülmüş, gövdə hissəsi başdan-başa üfüqi zolaqlarla bölünürək silindirik formada saxlanılmışdır. Növbə ilə daş və kərpic hörgülü zolaqlar onun monumentallığını daha da artırır. Belə bir fənd eyni zamanda konstruktiv möhkəmlik üçün məqsədəuyğundur. Elə ona görə də sal qaya üstündə yalnız öz ağırlığı hesabına dayanan baş bürcün möhkəm quruluşu üçün qurşaqvari zolaqlardan istifadə edilib. Qurşaqların materialı daş-kərpic olmaqla növbə ilə təkrarlanıb. Qalanın baş bürcü məhz bu quruluşa görə sildirim qaya üzərində əsrlər boyu salamat qala bimişdir. Çıraqqala tipli qalalara Azərbaycanın başqa bölgələrində, o cümlədən Yardımlı, Lerik, Oğuz, Qazax, İsmayilli rayonlarında rast gəlmək mümkündür. Amma Çıraqqala möhtəşəmliyi ilə o qalalardan fərqlənir. (10: səh 9.)

Çıraqqalanın yerləşdiyi möhtəşəm Gilgilçay səddi, bəzi mənbələrə görə, məşhur Çin səddindən sonra dünyada ikinci nəhəng müdafiə istehkamıdır. Uzunluğu 120 km olan səddin divarlarının qalınlığı bəzi yerlərdə 8 metrə çatır. Babadağına qədər sədd divarlarının hündürlüyü 5-7, bəzi halda 7-11 metr, eni isə 30-35 metrə qədərdir. Faktiki olaraq bu sədd şimaldan cənuba keçilməsi mümkün olan bütün keçidləri bağlayırdı. Gilgilçay səddi dörd hissədən ibarət olub. Hər 30-35 metr məsafədə bürc və ya qüllə ucaldılıb. Bürc və divarlar əsasən yonulmamış daşlardan tikilib. Bir vaxt Bakı-Rostov şəhərlərarası şosse yolunun genişləndirilməsi ilə bağlı bu nadir abidələrin bir qismi dağıdılıb.

İzah üçün qeyd edə bilərik ki, Düşməndən qorunmaq məqsədi ilə düzəldilən səngər, sədd, qala, divar və s. müdafiə tikintiləri istehkam tikilisi adlanır. Qaravulxana isə gözətçi və keşikçi dəstələrinin saxlandığı məntəqə sayılır. Gilgilçay səddinin baş qaravulxanası olub. Bura həm də qala rolunu oynaymış və təqribən Xəzər dənizindən Baba dağın ətəklərinə qədər uzanan səddin üç böyük qalasından biri imiş üçündən bir bu qala salamat qalıb. Şabran şəhəri Sasanilər imperiyasında şimal sərhədində yerləşən şəhər olduğundan belə güman olunur ki, qala imperiyanın şimal sərhədlərinin qorunması, şimaldan gələ biləcək təhlükənin qarşısının alınması məqsədi üçün tikilmişdir. (4: səh 42; 5. Səh: 2)

Əslində istehkamlar və qarovullar hərtərəfli müdafiə strategiyasının mühüm elementləri idi. Onlar erkən aşkarlama, sürətli reaksiya, effektiv ünsiyyət və müdafiəçilərin hücumlara tab gətirmək və struktura nəzarəti saxlamaq qabiliyyətinə töhfə verdilər.

Orta əsr müdafiə qalalarının bəzilərinin istehkam və ya qarovul kimi istifadə olunmasının bir neçə vacib komponentləri vardır. Bu komponentlərə əsas olaraq Təhlükəsizlik və Mühafizə, Erkən Xəbərdarlıq və Nəzarət, Təhdidlərə cavab, Strateji Mövqələşdirmə kimi komponentlər daxildir.

Təhlükəsizlik və Mühafizə: Qala və ya qala kimi müdafiə strukturunun əsas məqsədi onun sakinlərinin təhlükəsizliyini və qorunmasını təmin etmək idi. Divarlar, qüllələr və

zirzəmilər kimi istehkamlar hücumlara tab gətirə bilən fiziki maneələr kimi xidmət edərək içəridəki insanlara təhlükəsiz sığınacaq verirdi.

Erkən Xəbərdarlıq və Nəzarət: Mühafizəxanalar ətraf ərazinin aydın görünüşünü təmin etmək üçün strateji olaraq yerləşdirilmişdir. Bu strukturlarda yerləşdirilən mühafizəçilər uzaqdan yaxınlaşan təhlükələri görüb əsas qarnizonu xəbərdar edərək onlara potensial hücumu hazırlaşmaq üçün vaxt verə bilirdilər. İstehkamlar və qarovullar müdafiə strukturuna nəzarətli giriş üçün icazə verilir. Qapılar və asma körpülər kimi giriş nöqtələri mühafizəçilər tərəfindən izlənilə və idarə oluna bilər, yalnız səlahiyyətli şəxslərin içəriyə buraxılmasını təmin edir.

Təhdidlərə cavab: Hücum zamanı qarovulda yerləşdirilən mühafizəçilər hücum edənləri dəf etmək və ya digər müdafiəçilərə kömək etmək üçün tez cavab verə bilirdilər. Onlar ox atmaq və ya yüksək mövqedən mərmilər atmaq kimi uzaq məsafəli silahlardan istifadə edə bilirdilər.

Strateji Mövqələşdirmə: Mühafizəxanalar tez-tez hücum edənlərin söylərini cəmləşdirə biləcəyi qapılar, küncələr və ya yüksək mövqələr kimi həssas nöqtələrə yerləşdirilirdi. Bu, mühafizəçilərə potensial pozuntuları hədəf almağa və müvafiq olaraq müdafiə hərəkətlərini istiqamətləndirməyə imkan verdi. Mühafizəxanalar adətən yüksək səviyyədə tikilirdi ki, bu da mühafizəçilərə uzaq məsafəli silahlardan istifadə edərkən üstünlük verirdi. Onlar qismən qorunaraq hücum edənləri atəşə tuta bilirdilər.

Şabran rayonu ərazisində yerləşən Çıraqqala qalası Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 02 avqust 2001-ci il tarixli 132 №-li qərarı ilə dünya əhəmiyyətli memarlıq abidəsi kimi dövlət mühafizəsinə götürülmüşdür. Çin səddindən sonra ikinci olan, Səsanı hökmdarı II Yezdəgird tərəfindən qoyulmuş mərkəzi Çıraqqala olmaqla “Abzud-Kavad” (Uzun divarlar) adlanan “Gilgilçay” müdafiə səddi nadir sənət incisidir. Dünya əhəmiyyətli memarlıq abidəsi olan “Çıraqqala” – Gilgilçay müdafiə divarının ən yüksək nöqtəsi olaraq IV-VI əsrlərdə Böyük İpək Yolunun qorunması məqsədilə tikilmişdir. Hündürlüyü təxminən 150 metr olan qala əsasən yerli daşlardan və bişmiş kərpicdən düzbucaqlı formasında tikilmişdir. “Çıraqqala” 17 bürcdən ibarətdir.

Tarixi mənbələrdə Çıraqqala haqqında müxtəlif versiyalar var. Bu müdafiə istehkamu haqqında məlumat verən ərəb tarixçisi Əl Bəlazuri (IX əsr) “Kitab Fütih Əl-Buldən” (“Ölkələrin Fəthi” kitabı) adlı əsərində yazır ki, Sasani şahı Qubad Şirvanla Arran vilayətlərinin qapısı arasında çiy kərpicdən sədd tikdirdi. Digər ərəb müəlliflərindən İbn Xordadbeh xatırladır ki, Şirvan ölkəsində hələ I Kavaddan (488-531-ci illər) əvvəl də Kaspisahili müdafiə sədləri olub. Deməli, “Uzun divarlar” adlanan bu sədd eramızdan əvvəllər də mövcud olub. Fransız səyyahı Vilhelm Rubrik (XII əsr) Gilgilçay səddi haqqında yazır ki, biz oradan (Şabrandan) keçərkən dağlardan dənizə enən sədd gördük”.

Çıraqqala mərkəzi qala da daxil olmaqla 17 bürcdən ibarət düzbucaqlı formasındadır. Hazırda bu bürclərdən 4-ü salamat qalıb. Qala qapısından bir az aralı, ortalıqda tağbənd örtməli ovdan - su anbarı yerləşir. Gözə dəyən saxsı borulardan görünür ki, su bu ovdana yaxınlıqdakı dağlardakı çeşmələrdən çəkilib. Hündürlüyü 120 metr olan sıldırım qayanın üzərində ucalan baş qüllə uzaqdan daha əzəmətli və möhtəşəm görünür. Bu qüllə müşahidə, işarə məqsədilə tikilib. Burada dayanan keşikçilər Dərbənddən Beşbarmaq səddinə enən dəniz sahili boyu, təxminən 100 km-ə qədər bir ərazini nəzarətdə saxlaya biliblər. (10: səh 9.)

Bu abidələrin Azərbaycan milləti dövləti üçün verdiyi tövhenin, Azərbaycan tarixi üçün dəyəri bilən ümmummillil lider H.Əliyev ölkəmizin tarixi irsinin və Azərbaycan xalqının

memarlıq ənənələrinin mühüm nümunələrdən olan Çıraqqala və Şabran şəhəri tarixi abidələr kompleksini gələcək nəsillər üçün saxlanılmasının, bərpasının və mühafizəsinin təmin edilməsi məqsədi ilə bir sıra sərəncamlar imzalamışdır. 23 iyun 2003-cü il № 1262 sayılı sərəncamla Çıraqqala tarixi abidəsi Azərbaycanın tarix və mədəniyyət abidələrinin qorunmasını ilə əlaqədar tarixi qoruyq elan edilmişdir. (15)

2006-cı ildə “Çıraqqala”da elmi-tədqiqat və bərpa-konservasiya işlərinin aparılması üçün “Azərbərpa” institutu tərəfindən layihə hazırlanıb. 2019-cu ildə verilən sərəncamla abidə də restavrasiya işləri davam etdirilir. (16) Restavrasiya zamanı zərduştlük dinin təcəssüm etdirən bir sıra abidə və saxsı qablar aşkar olunmuşdu.

Nəticə

Son olaraq qeyd edə bilrikki Azərbaycanın şimal-şərq bölgəsində sıldırım qaya üzərində yerləşən Çıraqqala tarixi memarlıq abidəsi Gilgilçay səddini qorumaq və əraziyə nəzarət etmək məqsədi ilə Sasani imperiyası dövrünə aid müdafiə istehkam qalasıdır. Qalanın bürcləri, baş bürcünün yerləşdiyi yer, anbarın gözətçi məntəqələrinin olması buna bir sübutdur. Düşünürük ki, Çıraqqalada davam edən qazıntılar qalanın planı, tikinti texnikası və hər hansı gizli otaqlar və ya tikililər haqqında daha çox məlumat verə bilər.

Çıraqqala istehkamı regionun mədəniyyəti və tarixinin daha geniş kontekstində mühüm əhəmiyyət kəsb edir, o dövrdə müdafiə strategiyaları haqqında geniş məlumat əldə etməyimizə şərait yaradır. Hal-hazırda Çıraqqala tarixi qoruyğunun ən vacib vəzifəsi də qalanın gələcək tədqiqatlar və ictimaiyyətin qiymətləndirilməsi üçün əlçatan olmasını təmin etmək üçün onun qorunub saxlanılması və mühafizəsinin təmin edilməsidir.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycanın tarixi abidələri və toponimləri bibliografiya / ert. ed. G.Səfərəliyeva; ixt. red. və burax. məsul K.Tahirov; red. L.Axundova.- Bakı, 2016.- 648 s
2. Qeybullayev, Q. Azərbaycanlıların etnik tarixinə dair /Qiyasəddin Qeybullayev; elmi red. M.İsmayıl.- Bakı: Elm, 1994.-102 s
3. Azərbaycanda dövlətçilik və onun rəmzləri: [kitab-albom] /tərt. ed. və müə. N.Vəlixanlı; AMEA, Azərb. Tarixi Muzeyi.- Bakı, 2000.- 95 s.
4. Azərbaycan etnoqrafiyası: 3 cildə /AMEA, Arxeologiya və Etnoqrafiya İn-tu; baş red. T.Bünyadov; red. hey.: M.Rəhimova və b.- Bakı: Şərq-Qərb, 2007.- C.I.- 543 s.
5. Övliyə Çələbi. Səyahətnamə. AEA TGEA, № 123, s.2. (tərcüməsi S.Salamovanındır).
6. Tağıyev, A. Çıraqqala işığında /Aydın Tağıyev; red. A.İsabəyli.- Bakı: Şirvan nəşr, 2003.80
7. Çıraqqala /tərt. ed. mətn. müə. və red. A.Tağıyev.- Bakı: Şirvan nəşr, 2008.- 88 s.
8. Qiyasi, C. Qalanın sirri açılır: [Siyəzən yaxınlığında Çıraqqala abidəsi haqqında] /C.Qiyasi //Azərbaycan gəncləri.- 1964.- 1 noyabr.
9. Əliyev, Ə. Çıraqqala haqqında: [Siyəzən ərazisində] /Ə.Əliyev //Ədəbiyyat və incəsənət.- 1983.- 20 may.- S.8.
10. Hacı İntiqam Möhtəşəm Çıraqqala // Mədəniyyət.- 2010.- 28 iyul.- S. 9
11. Abbasov, O. Sirli qala: Çıraqqala haqqında /O.Abbasov //Qobustan.- 2003.- №3.- S.61-62.
12. Əfsanədən reallığa: Çıraqqala abidəsi haqqında: [Şabran r-nu (keçmiş Dəvəçi)] //Mədəniyyət.- 2009.- 4 noyabr.- S.16.
13. Tarixi keçmişə çıraq yandıran Çıraqqala...: Qalanın başında işarət tonqalı qalanırmış...: [Şabran r-nu] //Azadlıq.- 2011.- 4 mart.- S.13
14. <https://ikisahil.az/post/chiragqala-abidesi-berpa-edilecek>

15. <https://e-qanun.az/framework/2110>

16. <https://e-qanun.az/framework/41694>

**ФАКТЫ, ПОДТВЕРЖДАЮЩИЕ КРЕПЛЕНИЕ ФРЕТА-ПАМЯТНИКА
«ЧИРАКГАЛА» VI ВЕКА, РАСПОЛОЖЕННОГО В СЕВЕРО-ВОСТОЧНОМ
РЕГИОНЕ АЗЕРБАЙДЖАНА**

Мухтаров Фаррух Тофиг оглы

Резюме

Внимание и забота, уделяемые нашей республикой материальным памятникам культуры, создали условия для детального изучения наших древних исторических памятников. Одним из таких памятников является памятник Чираггала, расположенный в Шабранском районе. Этот памятник считается крепостью, построенной на древнем шелковом пути. Проведенные исследования подтверждают возможность того, что те или иные памятники этого типа были построены в виде оборонительных, фортификационных, контрольных пунктов в соответствии со средневековым архитектурным стилем. В статье дана постройка, форма и конструкция памятника международного значения Чираггала, расположенного в Шабранском районе, а также наличие вокруг этого места гауптвахт, складов и подобных построек, пригодных для обороны, подтверждают представление о том, что замок является оборонительной крепостью.

**FACTS CONFIRMING THE FORTIFICATION OF THE VI CENTURY FORT-
"CHIRAGGALA" MONUMENT LOCATED IN THE NORTH-EAST REGION OF
AZERBAIJAN**

Muxtarov Farrux Tofig

Summary

The attention and care given to material cultural monuments by our republic has created conditions for the detailed study of our ancient historical monuments. One of such monuments is Chiraggala monument located in Shabran district. This monument is considered a fortress built on the ancient silk road. The conducted studies confirm the possibility that these or other monuments of this type were built in the form of defense, fortification, control points according to the medieval architectural style. In the article, the construction date, form and structures of the internationally important Chiraggala monument located in Shabran district and the presence of guardhouses, warehouses and similar buildings suitable for defense around the place confirm the idea that the castle is a defensive fortress.

Rəyçi: t.ü.f.d. Təhminə Əliyeva

Çıraqqala-Şabran Dövlət Tarixi mədəniyyət Qoruğunun 26 may 2023-cü il tarixli iclasın 06 nömrəli protokolu.

Daxil olma tarixi 29 sentyabr 2023-cü il